

У спеціалізовану вчену раду ДФ 35.051.075
Львівського національного університету
імені Івана Франка
м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора юридичних наук, професора Стецюка Богдана Романовича
на дисертаційне дослідження Дзіковського Максима Романовича
на тему: «Правові основи організації та діяльності
австрійського Адміністративного Трибуналу (1875 – 1918 рр.): історико-
правове дослідження». подане на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 Право**

Відгук підготовлений на основі аналізу дисертаційного дослідження та опублікованих за темою дисертації праць здобувача.

1. Актуальність дисертаційного дослідження. На сьогоднішня стратегічною метою України є інтеграція в Європейський простір. Досягнути поставлену мету можна при умові виконанні низки завдань реформування в політичній, економічній та правовій сферах. Кінцевим результатом таких змін повинна стати повна гармонізація українських реалій з європейськими правовими принципами. Вагоме місце у виконанні таких важливих завдань і відповідного досягнення щодо дотримання європейських принципів гуманізму, займає перехід української правової системи на європейський стандарт.

Водночас українська правова система з часу проголошення незалежності України перебуває в постійному процесі пошуку та реформ. Можна констатувати, що за весь період новітньої української державності спрямовані зусилля на приведення судового інституту до передових міжнародних стандартів не дали бажаного результату, внаслідок чого це все негативно відображається на всіх сферах суспільних відносин та погіршує імідж України на міжнародній арені, як правової демократичної держави, котра не може впроваджувати такий базовий принцип юриспруденції, як встановлення та відновлення справедливості.

Зважаючи на це, одним з важливих факторів у розбудові ефективної демократично-правової держави є неупереджене та ґрунтовне вивчення історичного досвіду, як життєво необхідне для розуміння сучасних проблем судової системи України.

Особливо актуальним є дисертаційне дослідження Дзіковського М.Р., зміст котрого виражається в об'єктивному неупередженому розкритті переваг та недоліків діяльності австрійського Адміністративного Трибуналу в період 1875 – 1918 років. Урахування позитивного та негативного історико-правового досвіду може стати корисним при реформування як адміністративного суду зокрема, так судової системи загалом.

На теперішній час комплексне усвідомлення досвіду формування діяльності судової системи Австро-Угорської монархії загалом та Адміністративного Трибуналу зокрема дає підстави для розуміння проблем реформування сучасної українського судочинства за європейським взірцем. Тому викладене вище положення та висновки дисертаційному дослідженні Дзіковського М.Р. вказують на обґрунтованість актуальності вказаної монографічної праці та не викликають сумніву.

Також не менш важливим фактором, щодо актуальності, виступає зв'язок дисертаційної роботи з науковим дослідженням проблематики, кафедрою адміністративного та фінансового права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, «Адаптація адміністративного та фінансового законодавства України до права Європейського Союзу», державна реєстрація № 01194002407.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертаційна робота Дзіковського Максима Романовича є достатньо збалансованою науковою працею, в якій наукові положення і висновки є об'єктивними, належно обґрунтованими та послідовними й базуються на ґрунтовному аналізі наукового доробку українських, австрійських, польських та інших дослідників тогочасного періоду та теперішніх науковців.

Для досягнення поставленої мети щодо комплексного аналізу процесу становлення та подальшої діяльності австрійського адміністративного Трибуналу в 1875 – 1918 роках автором передбачено виконання низки завдань, зокрема проведення аналізу джерельної бази дослідження, наукової розробки проблеми та узагальнити її історіографічні здобутки; з'ясування сутності суспільно політичних передумов створення Адміністративного Трибуналу в Австрії; дослідження особливостей функціонування та подальшої трансформації Адміністративного Трибуналу в Австро-Угорській монархії в 1875–1918 рр.; уточнення та розкриття нових факторів структури, а також розкриття особливостей наділення компетенцією австрійського Адміністративного Трибуналу при розгляді окремих категорій

адміністративних справ; визначення місця та значущості діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії у 1875–1918 рр. і подальшого його впливу на формування інституції адміністративного суду в країнах Західного Світу.

Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження стали принципи наукового пізнання об'єктивності, детермінізму, історизму та плюралізму. Під час дослідження використовувалися різноманітні філософські, загальнонаукові та спеціально-наукові методи.

Отримані результати наукового дослідження характеризуються високим рівнем достовірності, опираючись на використаний широкий спектр історіографії та джерельної бази, втор підняв актуальні проблеми щодо діяльності правових основ організації та діяльності австрійського Адміністративного Трибуналу в 1875 – 1918 роках та надав низку пропозицій для використання досвіду його функціонування у реформуванні сучасної української судової системи. Аналіз дисертаційної роботи, опублікованих праць та анотації Дзіковського М. Р. дає підстави зробити висновок про обґрунтованість та глибоке опрацювання теми дослідження.

3. Наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертація Дзіковського Максима Романовича є першим монографічним дослідженням, у якому за допомогою системного використання методів пізнання та опираючись на новітні досягнення науки історії держави і права здійснено комплексний аналіз процесу становлення та подальшої діяльності австрійського Адміністративного Трибуналу в 1875 – 1918 роках.

Сформульовані та аргументовані автором результати дисертаційного дослідження є важливим в теоретичному й практичному аспектах та містять в собі низку позицій наукової новизни, зокрема, доведено, що утворення та діяльність Адміністративного Трибуналу Австро-Угорщини є одним із факторів історико-правового процесу трансформації держави з абсолютної монархії у конституційну, що опиралася на практичну реалізацію ідей створення незалежної судової влади, як важливого інституту захисту прав громадян від порушень органами державної влади.

Позитивної оцінки заслуговують твердження автора, що розвиток суду адміністративної юрисдикції в Австро-Угорщині показано як складову взаємопов'язаних історично-правових порядків становлення державного механізму Австро-Угорської монархії, становлення і розвитку конституціоналізму, системи буржуазного австрійського права, адміністративного права як її галузі.

Важливим є обґрунтування положення про Адміністративний Трибунал як правотворчий орган, який реалізував тогочасну адміністративно-правову доктрину, зокрема закріпив у судовій практиці поняття публічного інтересу.

Дисертаційне дослідження містить низку й інших цікавих та аргументованих висновків та пропозицій. Загалом ступінь наукової новизни дисертаційного дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до наукових досліджень на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

4. Зміст та оформлення дисертації.

Зважаючи на досягнення мети та виконання поставлених завдань дисертаційного дослідження, здобувачем обрано оптимальну та логічно сформовану структуру наукової роботи, відповідно об'єднавши матеріал у вступ, чотири розділи, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У першому розділі «Історіографія, джерельна база та методологія дослідження» автором на високому загальнотеоретичному рівні вивчено історіографічний матеріал та опрацьовано джерельну базу дослідження, що дає змогу з'ясувати особливості розробки зазначеної проблематики. Здійснюючи науковий пошук, дисертант провів аналіз праць вітчизняних та зарубіжних авторів з проблематики функціонування австрійського Адміністративного Трибуналу 1875 – 1918 років та поділив умовно історіографію дослідження на австрійську, польську та українську.

Оригінальним є авторський підхід до уніфікації й класифікації джерельної база дослідження, зокрема вченим виокремлено такі групи джерел, як законодавство Австро-Угорської імперії; група підзаконних нормативно-правових актів; монографічні праці австрійських, польських та українських науковців; збірник рішень Адміністративного Трибуналу; архівні матеріали; комплекс опублікованих різнопланових історико-правових документів, довідкові та енциклопедичні видання, що дало змогу більш об'єктивно розкрити сутність становлення та подальшу діяльність австрійського Адміністративного Трибуналу.

Безперечною позитивною рисою є аналіз понятійно-категоріального апарату дисертаційного дослідження. З метою теоретичного осмислення історико-правових явищ, за темою дисертаційної роботи, автором використано з їх уточненням та розкриттям таких правових категорій та визначень, як «суд», «апеляція», «судове рішення», «нормативно-правові акти», «трибунал», що допомогло ґрунтовніше підійти до предмету дослідження.

У другому розділі «Адміністративний Трибунал у державному механізмі Австро-Угорщини» виконання поставлених завдань зосереджене на аналізі Конституції Австрії 1867 р. та закону «Про Адміністративний Трибунал» 1875 р. як основних правових джерел, котрі стали базовими та мали вагомий вплив на поступовий перехід Австро-Угорщини до конституційної монархії з притаманними їй характерними рисами правової держави. Автор стверджує, що саме Конституцією Австрії 1867 р. передбачено відокремлення судової системи від виконавчої та законодавчої, а Адміністративний Трибунал Австрії став одним із перших у Європі судовою інстанцією з розгляду адміністративних справ.

Автором справедливо зазначено, що в тогочасний період судова система (складовим елементом котрої був Адміністративний Трибунал), як і всі інші органи державної влади, були сформовані й діяли на основі конституції та законів Австрії.

З'ясовано, що нормативно-правова регламентація діяльності Адміністративного Трибуналу встановив чіткий перелік справ, котрі не входили до його юрисдикції та створила відповідні умови для юридичного захисту громадянських прав котрі часто порушувалися через зловживання органами публічної влади та їх посадовими особами.

Доведено, незважаючи на гостру дискусію серед науковців, парламентарів та державних службовців, що створення Адміністративного Трибуналу було значним досягненням австрійської правової науки, а сам судовий орган став одним з перших адміністративних судів Європи, до юрисдикції котрого відносився розгляд адміністративних справ.

Наголошено, що Адміністративний Трибунал Австрії разом з адміністративними судами Німеччини становлять, так звану, німецьку модель адміністративної юстиції, котра може використовуватися як взірець в оптимізації судової системи сучасної України.

В третьому розділі «Порядок формування, структура та юрисдикція Адміністративного Трибуналу Австрії 1875–1918 рр.», констатовано, що до складу Адміністративного Трибуналу пожиттєво входили кваліфіковані державні службовці високого рангу, а також професійні судді та відомі науковці-юристи в галузі адміністративного та конституційного права.

Встановлено, що практика діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії у 1875–1918 рр. в подальшому була використана для формування законодавства Австрійської республіки про адміністративну процедуру та адміністративно-процесуальне право.

Доведено, що юрисдикція Адміністративного Трибуналу визначалася в основному конституційним законом «Про судову владу» та законом «Про Адміністративний Трибунал».

З позитивної точки дослідником відзначено діяльність спільного сенату, котрий формувався для вирішення спірних питань, котрі виникали під час так званої війни компетенцій між Адміністративним Трибуналом та Державним Трибуналом, з розгляду конкретних справ.

У четвертому розділі «Діяльність Адміністративного Трибуналу Австрії 1875–1918 рр.» дисертантом розкрито особливості діяльності зазначеної судової інстанції. Звернено увагу на процедуру прийняття та розгляд скарг, а також розкрито принципи та описано характерні риси щодо проведення самого судового засідання.

Встановлено, що практика діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії в подальшому була використана у формуванні адміністративно-процесуального права, та в прийнятті Радою Міністрів Австрії відповідних інструкцій з врегулювання роботи зазначеного судового органу.

Доведено, що Адміністративний Трибунал у своїй діяльності дотримувався принципу незалежності суду і дуже часто приймав рішення, що перечило офіційній позиції Ради Міністрів Австрії.

Встановлено факти, котрі підтверджують можливість захисту своїх політичних, національних та релігійних прав корінним населенням західноукраїнських земель.

В цілому аналіз розділів дисертації та висновків до них, а також дослідження загалом дає підстави стверджувати, що мета і завдання в основному реалізовані.

5. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях.

Повнота викладення наукових результатів дисертації підтверджується тим, що основні результати дисертації, висновки та пропозиції знайшли відображення в 3 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, в 1 статті – в закордонному науковому виданні, а також у 7 тезах доповідей і повідомлень на науково-практичних конференціях.

У наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукові положення дисертації викладені в належному обсязі.

6. Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження

Теоретична цінність дисертаційного дослідження Дзіковського М.Р. «Правові основи організації та діяльності австрійського Адміністративного Трибуналу (1875–1918 рр.): історико-правове дослідження» полягає в тому, що зазначена наукова праця є однією з перших спроб, на підставі вивчення архівного матеріалу, аналізу сучасних наукових надбань вітчизняних, так зарубіжних учених з'ясувати сутність та особливості діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії. За результатами дослідження було сформульовано низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем.

Практична значущість наукових результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані

- для подальшої розробки проблемних питань історії формування та розвитку судової системи України;

- під час розробки змін і доповнень до нормативно-правових актів щодо функціонування судових органів України;

- тези, положення, висновки, пропозиції, зроблені в дисертації, можуть бути використані в ході наукових конференцій та диспутів, під час вивчення таких наукових дисциплін, як «Історія держави і права України», «Історія держави і права Зарубіжних країн», «Історія політичних і правових учень», «Теорія держави і права», «Судові та правоохоронні органи України», «Юридична деонтологія» у вищих юридичних закладах освіти, при підготовці лекційних та семінарських занять, у науково-дослідній роботі здобувачів вищої освіти в процесі підготовки робочих програм та планів, підручників, навчальної та прикладної літератури.

7. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Структура роботи є логічною, дозволяє досягти визначеної мети та вирішити поставлені дослідником завдання.

Використані в дисертації ідеї, положення та гіпотези інших авторів мають посилання та й використані винятково для підкріплення ідей дисертанта. Робота виконана грамотно, дотримуючись наукового стилю, а її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. Зміст анотації дисертації є ідентичним до змісту дисертації. Анотація достатньою мірою висвітлює основні наукові та практичні положення дисертаційної роботи. Теоретичні і практичні результати дослідження характеризуються єдністю змісту, відображають високий рівень розуміння дисертантом досліджуваних наукових

проблем, базуються на достатній джерельній базі, що свідчить про значний особистий вклад ученої в розвиток науки теорії та історії держави і права.

Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності не виявлено.

8. Зауваження та дискусійні положення.

Загалом, відзначаючи логічність та послідовність побудови дослідження, наукову новизну, обґрунтованість та аргументованість його результатів, належний науковий рівень дисертаційного дослідження, відмітимо, що воно, як і будь-яке дослідження дисертаційного рівня, містить певні положення, які викликають зауваження. Зокрема:

1. У підрозділі 1.1. автор, класифікуючи теоретичну основу дослідження, виокремив та поділив основні наукові праці на українську, польську та австрійську літературу. На нашу думку доцільно було б систематизувати згадані праці у хронологічному порядку й вказати на специфіку досліджень наприкінці XIX – початку XX століть, міжвоєнного й післявоєнного періоду та сучасності.

2. Додаткової аргументації потребує висновок дисертанта про те, що закон «Про Адміністративний Трибунал Австрії» 1875 року було використано для підготовки проекту закону Української Народної Республіки «Про суди в адміністративних справах» 1932 р., оскільки доцільно було проаналізувати аналогічні закони Франції та Німеччини і показати їхній вплив на прийняття даного законопроекту.

3. Серед дослідників австрійського адміністративного судочинства (підрозділи 1.1, 21.), панує думка про те, що воно є складовою німецької моделі адміністративного судочинства. Доцільно було б шляхом історико-правового порівняння з'ясувати спільні та відмінні риси німецького і австрійського адміністративного судівництва та показати подальший вплив австрійського адміністративного судівництва на встановлення однієї з найбільш поширених у Європі (яка функціонує і в Україні) моделі адміністративного судочинства.

4. У роботі (підрозділ 3.1) автор вказує на особливості діяльності Адміністративного Трибуналу Австрії після прийняття в 1905 році змін до закону «Про Адміністративний Трибунал». На нашу думку, доцільно було б чіткіше визначити наслідки для наступної судової практики Адміністративного Трибуналу з причини прийняття цих змін.

5. У підрозділ 3.1. дисертації визначено вимоги до претендентів на посади в Адміністративному Трибуналі, проте автором не розкрито питання щодо подальшого вдосконалення фахового рівня посадових осіб, а також не

встановлено чи існував факт етнічної дискримінації відносно українців, котрі проживали в на теренах Австро-Угорщини, при прийомі на роботу до зазначеного судового органу.

Водночас, висловлені нами зауваження мають рекомендаційний характер, не применшують належного рівня дисертаційного дослідження Дзіковського Максима Романовича та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та її науково-практичну цінність.

9. Загальний висновок

Незважаючи на певні зауваження, щодо змісту дисертації, робота Дзіковського Максима Романовича на тему «Правові основи організації та діяльності австрійського Адміністративного Трибуналу (1875 – 1918 рр.): історико-правове дослідження» є самостійним завершеним науковим дослідженням, містить наукову новизну, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), та вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Дзіковський Максим Романович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право».

ОФЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри загальноправових дисциплін
Донецького державного університету
внутрішніх справ

Б.Р. Стецюк